

Eszközök és módszerek a hatékony inkluzív nevelés szolgálatában

Pedagogical Tools And Methods For Inclusive Education

Ladnai Attiláné dr.

*MATE Kaposvári Campus, Neveléstudományi Intézet, Gyógypedagógiai Tanszék
egyetemi adjunktus*

ORCID: 0000-0002-9413-9649

Absztrakt

Az inkluzív nevelés-oktatás célja, hogy minden tanuló számára megfelelő tanulási utakat és lehetőségeket biztosítson, tekintetbe véve a gyermekek egyéni képességeit, speciális nevelési igényeit, sajátos szükségleteit (Varga, 2012). A pozitív érzelmek előmozdítása csökkenti a tanulás miatt kialakuló stresszt és szorongást, különösen azoknál a tanulóknál, akik sajátos nevelési igénnyel rendelkeznek (Norrish et al., 2013). Seligman megközelítése a reziliencia fejlesztését is kiemeli, amely szintén kulcsfontosságú az inkluzív nevelési környezetben (Varga, 2012, Seligman, 2011). Amennyiben mindez tantárgyi integráció segítségével történik, úgy a tantervi keretek közé is könnyedén beépíthető. A közösségi érzés megtapasztalása, a társadalmi kapcsolatok erősítése tovább növelheti a marginalizált tanulók társadalmi befogadásának esélyét, támogatva az inkluzív nevelés célkitűzéseinek megvalósulását. Jelen munkában desk research módszerrel feltárt eszközöket és technikákat mutatunk be, melyek a középfokú oktatásban részt vevő diákok inkluzív szemléletű tudáselsajátítását támogathatják. Összességében elmondható, hogy a pozitív nevelés integrálása az inkluzív oktatásba lehetőséget nyújt az SNI-tanulók mentális egészségének javítására, erősségeik kiemelésére és a közösségi kapcsolatok erősítésére. Ezáltal az oktatás nemcsak a tanulók tanulási eredményeit, hanem általános jóllétüket is jelentősen támogatja, hozzájárulva az inkluzív oktatás sikerességéhez.

Kulcsszavak: inkluzív oktatás, SNI, egyéni bánásmód, reziliencia, érzelmi jóllét

Abstract

The aim of inclusive education is to provide appropriate learning pathways and opportunities for all students, taking into account children's individual abilities, special educational needs and specific requirements. By building on learners' strengths, educators increase their self-confidence and motivation, thus helping them to overcome barriers to learning (Seligman et al), Furthermore, promoting positive emotions reduces stress and anxiety about learning, particularly for learners with special educational needs (Norrish et al., 2013). Seligman's approach also highlights the importance of developing resilience, which is crucial in an inclusive edu-

cational setting (Varga 2012, Seligman, 2011. Where this is done through subject integration, it can also be easily integrated into the curricular framework. Experiencing a sense of community and strengthening social connections can further enhance the social inclusion of marginalised learners, supporting the objectives of inclusive education. This paper presents tools and techniques explored through desk research to support inclusive learning for students in secondary education. Overall, the integration of positive education into inclusive education provides an opportunity to improve the mental health of students with special educational needs emphasize their strengths and strengthen community relationships. In this way, education not only improves students' academic outcomes but also significantly enhances their overall well-being, contributing to the success of inclusive education.

Keywords: inclusive education, special needs children, individual treatment, resilience, emotional well-being

1. Bevezetés

Az inkluzív nevelés olyan pedagógiai megközelítés, amely a gyermekek számára egyenlő tanulási lehetőségeket biztosít, függetlenül a sajátos nevelési igénytől, társadalmi háttértől, vagy más egyéni különbségektől. Megvalósítása érdekében a pedagógusoknak számos eszközt és módszert szükséges alkalmazni, hogy minden tanuló számára hatékony, eredményes és méltányos (Lannert, 2004) támogatást nyújthassanak. Jelen tanulmány célja felhívni a figyelmet néhány kulcsfontosságú megközelítésre, pedagógiai módszerre és eszközre, amelyek egyénileg adaptálva, tantárgyi integrációs megközelítéssel hozzájárulnak a középfokú oktatásban részt vevő diákok inkluzív szemlélettel támogatott hatékony tudáselsajátításához.

2. Elméleti háttér

Az inkluzív nevelés nemcsak a különböző képességű tanulók integrációját jelenti, hanem annak biztosítását is, hogy minden gyermek egyénileg és közösségben is a legjobb esélyeket kapja saját fejlődéséhez. Ennek érdekében a pedagógiai gyakorlatnak olyan rugalmasnak és alkalmazkodónak kell lennie, hogy minden diák megtapasztalhassa a sikerélményt, és képessé váljon a haladásra. Ebben kiemelt szerepet tölt be a pedagógus (személyiség, tudás, attitűd stb.), és az általa alkalmazott pedagógiai módszerek és stratégiák, mint például a differenciált oktatás, kooperatív- és projektalapú tanulás, illetve az élménypedagógiai megközelítések alkalmazása. Ezek a módszerek segítik a tanulók aktív részvételét és személyes felelősségvállalását a tanulási folyamatban, miközben figyelembe veszik a diákok egyéni szükségletet és képességeiket.

Élménypedagógiai megközelítés dióhéjban: Kolb (1984) élménypedagógiai modellje szerint a hatékony tanulás egy ciklikus folyamat, ahol a tanuló különböző élményeken keresztül dolgozza fel és alkalmazza az új ismereteket. Az első szakaszban a

(*concrete experience*) a tanuló közvetlen tapasztalatokat szerez egy tevékenységen vagy eseményen keresztül. Ez lehet egy helyzet, mint egy osztálytermi gyakorlat, vagy szerepjáték, illetve gyakorlati tevékenység. A második szakaszban a reflektív megfigyelés (*reflective observation*) történik, amikor a tanuló visszatekint az előző tapasztalatokra, és elemez. Ennek során tekintetbe veszi a történéseket és azok következményeit az adott élmény vonatkozásában. Ezt követi a konceptualizálás (*abstract conceptualization*), amikor a tanuló a tapasztalatokból levont következtetéseket és elméleti ismereteket feldolgozza. Ez a szakasz az új információk vagy meglévő elméletek alkalmazását várja el a megértés érdekében. Végül az aktív kísérletezés (*active experimentation*) zárja a folyamatot, amikor az újonnan szerzett ismeretek és elméletek kipróbálása történik a gyakorlatban, új tapasztalatszerzés céljából. Ez az aktív alkalmazási fázis újabb tanulási körhöz vezet. Kolb modellje hangsúlyozza a tapasztalati tanulás dinamikus és ciklikus természetét, és arra ösztönzi a tanulókat, hogy ne csak elméletben, hanem gyakorlatban próbálják ki az új ismereteket.¹ A modell egyik erőssége, hogy alkalmazható különböző oktatási környezetekben, és számos módszer segítségével, ahol a tanulók az élményeikre alapozva (implicit vagy explicit módon) tanulnak (Kolb, 1984).

A befogadó tanulási környezet kialakítása egyik kulcsa a hatékony inkluzív nevelés és az ideális tanulási atmoszféra megteremtése. Ez magába foglalja a környezet (át)alakítását, a tanulók közötti együttműködés előmozdítását, valamint a pedagógusok és az iskola dolgozóinak folyamatos szakmai fejlesztését is. Az inkluzív tanulási környezet elősegíti a pozitív tanulási attitűdök létrejöttét, és csökkentheti a különböző háttérrel rendelkező tanulók közötti egyenlőtlenségeket. (Varga, 2015)

A pszichológia és pedagógia számos ponton tudna és tud is együttműködni, például a pozitív oktatás-nevelés modelljének segítségével (Ladnai 2021), melyet Seligman Positive Education-nek (PE) nevezett el (Seligman, 2009; Norrish, 2015). A modell egy olyan holisztikus szemléletet közvetít, mely a hagyományos nevelési/iskolai közegben (teljesítmény és tudáselsajátítás mint hagyományos nevelési/iskolai feladat jelenik meg); kiemelt szerepet és hangsúlyt fordít az iskolai jóllét (wellbeing) minél gyakoribb megélésére, úgy a diákok, mint az iskolai személyzet (nevelők, tanárok, adminisztratív és egyéb dolgozók) egészének részére.

Az inkluzív index dimenziói az inkluzív irányelvek kidolgozása, az inkluzív gyakorlatok bevezetése, és az inkluzív kultúrák kialakítása mentén írható le (Booth et al., 2009), és mindez az inkluzív értékekre épül.

Fenti két értékrend értékdimenzióinak együttes fejlesztése, pallérozása az inkluzív környezeti hatások növekményében mutatkozhat meg, s ahhoz a felismeréséhez járulhat hozzá, hogy maga a környezet is mozgósítja, generálja és fejleszti a tanulás során szükséges kompetenciaelemeket. E két megközelítésmód által összeadódhatna a kooperatíván strukturált inkluzív környezet (Arató, 2014; Varga, 2015) és a pozitív pedagógiai fordulat hozadéka (Seligman, 2012, 2018), és a mindenkire kiterjedő magasabb tanulási teljesítmény mellett a magasabb mentális kiegyensúlyozottság szélesebb körben jelenhetne meg az iskolás gyermekek körében (kiemelések Ladnai, 2018).

¹ Az élményszerű pedagógiai megközelítés és a tanórán használható élményszerű játékok csoportosítása különböző pedagógiai elméletek és gyakorlati tapasztalatok összegzése alapján jött létre. Ezeket a kategóriákat nem egyetlen szerző határozta meg, inkább különböző kutatók és pedagógusok közös munkájának eredményeként alakult ki ez a szemlélet.

3. A középfokú oktatás sajátosságai

A tanulók a középfokú oktatásban jellemzően 14–18 évesen vesznek részt, nevelési sajátosságai erre az életkorra az alábbi kulcsfontosságú témakörök mentén foglalkozhatók (szociális aspektusból) össze: identitás, társas kapcsolatok, kritikai gondolkodás, érzelmi impulzivitás, felelősségvállalás, értékrend. Az oktatási intézményeknek a tananyag elsajátítása mellett (vagy éppen azzal együtt) mindenképpen szükséges az egyes készségek fejlesztését fokozottan szem előtt tartani.

Társas kapcsolatok szerepe: A kortársak szerepe még inkább meghatározó lesz a fiatal életében, amely pozitív és negatív konnotációt is magában rejt, meghatározhatja a tanuló viselkedését, önértékelését, jövőbeli érdeklődését. A pedagógusnak kiemelten szükséges a közösségi dinamika alakítására és támogatására jelentős hangsúlyt fektetni, valamint támogatni a pozitív szociális kapcsolatok (ki)alakulását, szerveződését, létrejöttét, hatékony működését, hiszen ez a későbbi oktatási formákban való beválásban is meghatározó lehet (Sanda, 2019).

Értékrend formálása: A középsiskolás évek alatt alakul ki a fiatalok saját értékrendje, amelyben a család, az iskola és a társadalom egyaránt meghatározó szerepet játszik. Fontos az etikai kérdések iránti érzékenység fejlesztése és a kritikai hozzáállás kialakítása (Nagy, 2000, 2001, 2007, 2010).

Amennyiben specifikus nevelési igény, és/vagy neurodiverzitás is felmerül, abban az esetben az érzelmi fókuszú odafordulás még inkább indokolt és szükséges lehet.

Alábbiakban a PE indikátorainak ismertetése mellett az inkluzív nevelés kapcsolódó aspektusait soroljuk fel, mutatjuk be röviden (vö: Ladnai, 2020). Az alábbi 1. táblázat utolsó oszlopa gyakorlati típusfeladat megadásával járul hozzá az oktatásban való alkalmazhatóság megkönnyítéséhez. Itt a fokozatosság elvét betartva legtöbbször egyéni, majd páros, csoportos és tananyagbéli személy kontextusában is kivitelezhetők a feladatok.

<i>PE indikátor elnevezése</i>	<i>Inkluzív értékek, inkluzív környezet lehetséges összefüggések</i>	<i>Gyakorlati feladat, példa az alkalmazásra</i>
<i>sikeres kapcsolatok (1)</i>	sokszínűség tisztelete, közösség, részvétel, őszinteség, öröm, szeretet, befogadó szemlélet	Ki vagyok én játék – tulajdonságok.
<i>értelem az életben (2)</i>	megvalósítók felkészültsége, személyre szabott tartalmak, öröm, szeretet	Célok azonosítása az életben, influenszerek nyilatkozataival történő közös pontok, összehasonlítási lehetőségek (esetleg szemponttáblázat segítségével).

<i>szociális készségek (3) kooperativitás (4)</i>	együttérzés, bizalom, részvétel, szépség, tárgyi környezet, befogadó szemlélet	Szociális készségeket fejlesztő játékok, kooperativitást fejlesztő eszközök és feladatok, szerepjáték, verseny és szimulációs játék. Kooperatív technikák és feldolgozási módok.
<i>társas kompetenciák fejlesztése és pallérozása (5)</i>	partneri háló, közösség, részvétel, egyenlőség	Sérelmek gyűjtése a környezetből, ezekből keresztrejtvény kitalálása. Loving-kidness meditáció (Fredrickson, 2015)
<i>hatékony kommunikáció, konfliktuskezelési készség (6)</i>	tárgyi környezet, jogok, sokszínűség tisztelete, befogadó szemlélet	Társasjátékok, drámapedagógiai szituációs gyakorlatok, gondolatképregény. Erőszakmentes kommunikáció elsajátítása korosztályra szabott feladatokkal.
<i>érzelmi intelligencia fejlesztése (7)</i>	együttérzés, bizalom, őszinteség, erőszakmentesség, felkészültség	Önmagunk személyre szabott tanulmányozása (Fredrickson, 2015)
<i>megbocsátás (8)</i>	őszinteség, öröm, szeretet	Cselekedtetés – fa és falevelek ábrázolása, amit haragosok sérelmekkel és megoldásokkal „díszítenek.” Irodalmi alkotások feldolgozásakor továbbiakkal egészíthető ki a művek alapján. Reflektálásra nyújt lehetőséget.
<i>hála (9)</i>	bátorság, bizalom, együttérzés, közösség, egyenlőség, őszinteség, megújulási képesség, befogadó szemlélet	Hálalevél, Hálátávirat, Történetpiramis a háláról, saját és családi vonatkozások, tekintélyszemélyek történeteinek áttekintése.
<i>savoring technikák alkalmazása (10)</i>	együttérzés, bizalom, megújulási képesség, tárgyi környezet	Miben és mitől vagyok jó – gyűjtőfeladat.
<i>flow, flourish (áramlás) (11)</i>	őszinteség, bizalom, fenntarthatóság	Készségek, képességek, tulajdonságok, erények, erősségek és gyengeségek számbavétele, szempontrendszer szerinti feldolgozása.
<i>motiváció (12)</i>	optimizmus, tárgyi környezet, partneri háló, befogadó szemlélet	Egyéni tanulási utak és stratégiák megtalálása, alkalmazása. Gamifikáció.
<i>elkötelezettség (13)</i>	megújulási képesség, optimizmus, fenntarthatóság, tárgyi környezet	Interjúkészítés adott és szabott keretek között.

<i>erősségek felfedezése (14)</i>	befogadó szemlélet, felkészültség, őszinteség	Activity, Erősségek leltára, Értékaukción, Ismerjük meg az erősségeinket, és éljünk velük! (Fredrickson, 2015)
<i>gondolkodás-mód rugalmassága (15)</i>	derűs előrelátás, kreativitás, fixed és growth mindset	Growth mindset játék.
<i>céltudatosság (célelmélet) (16)</i>	személyre szabott tartalmak, partneri háló, szeretet, bizalom	Kooperatív eszközök és módszerek, kitartás és önérvényesítés pallérozását fejlesztő játékok.
<i>a képességek irányítása (17)</i>	fenntarthatóság, közösség, befogadó szemlélet, személyre szabottság	Képességek felfedezése, Dühkezelési kártyajáték, szabályjátékok.
<i>reményteliség (18)</i>	optimizmus, megújulási képesség, felkészültség	Szociális történetek, keretmesék, internetes filmek és Youtube-videók a témában.
<i>optimizmus (19)</i>	partneri háló, szeretet, szépség, sokszínűség	Optimista történetek – képregények feldolgozása.
<i>karaktererős-ségek fejlesztése (20)</i>	optimizmus	Karaktererőségek teszt elvégzése, erősségek jelentésének megismerése, személyes élethelyzetre vonatkoztatása.
<i>önérvényesítés, önigazgatás, önuralom (21)</i>	személyre szabott tartalmak, erőszakmentesség, együttérzés	Erősségek kártyajáték, kihívások gyűjtése és kivitelezése, Érzelmek birodalmában társasjáték. Én- és öntudatosság fejlesztését célzó társas- és kártyajátékok.
<i>tudatos jelenlét (22)</i>	optimizmus, személyre szabott tartalmak, bizalom, együttérzés, bátorság, felkészültség	Relaxációs és meditatív gyakorlatok fokozatos bevezetése, jóga, egyéni vagy páros, esetleg csoportos formában.
<i>reziliencia (23)</i>	befogadó szemlélet, felkészültség	Tik-tok-videó készítése Nehéz helyzetben voltam címmel.
<i>testtudatosság (24)</i>	befogadó szemlélet, fenntarthatóság	Motoros készségeket és kreativitást fejlesztő játékok, játékos feldolgozások
<i>felelősségvállalás (25)</i>	megújulási képesség, erőszakmentesség, szeretet	Projektek kooperatív szerepekkel, kooperatív csoportmunka.
<i>holisztikus szemlélet (26)</i>	tárgyi környezet, partneri háló, személyre szabott tartalmak, a dolgok komplexitásának szemlélete, hatások és döntések	Ok-okozati viszonyok felfedezése és elemzése saját élethelyzetre tekintettel.

1. táblázat: Összefoglalás a PE és az inkluzív értékek gyakorlati alkalmazásának támogatására

A Tantervi koncentráció szemléltetése a Read Dead Redemption 2 játék kapcsán történik.² Tartalomba ágyazottan készség- és képességfejlesztésre is alkalmas lehet a játék, ugyanakkor a gamification szemléletmódjával akár tantárgyi tartalmak feldolgozására is (magyar nyelv és irodalom, történelem, osztályfőnöki óra, természettudomány, matematika) lehetőséget biztosít. Alábbiakban minderre a 2. táblázatban található példa (Ladnai & Ladnai, 2024).

Tantárgyi koncentráció	Mozgósítható indikátorok	Példakérdés, feldolgozási fókusz (számos további is lehetséges, természetes módon)
magyar nyelv	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 26	Milyen verbális és nonverbális eszközöket tudsz megfigyelni, hogyan jellemeznéd a situációban a kommunikáció tényezői, eszközei, funkciói megjelenését? Érzékelés, retorika, stilisztika, pragmatika témakörök.
irodalom	1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 26	Greyek és Braithwaitek konfliktusának hasonlóságai és különbségei a Montague és Capulet család viszályának okaival. John Marston és nagybátyjának viszonya (Uncle) párhuzamba állítható Camus <i>Bukás</i> című művében Jean-Baptiste Clamence (elbeszélő) és az olvasóval kialakított viszonyával (kétes erkölcs, jellem tekintetében).
történelem	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26	Gyarmatosítás, vadnyugat, őslakosok, társadalmi beilleszkedés és attitűd a korszakban, a játékban, különféle országokban. Szociális háló, állami szerepvállalás szerepe és jelentősége.
osztályfőnöki óra	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26	Kinek-mikor-hol-miért segített egyik/másik karakter? Jól tette-e, egyetértés-e vele, miért igen, miért nem? Csoportmunkában érvek megvitatása. Te loptál volna gyógyszert az indiánoknak? Miért jók a szabályok, egyáltalán jók-e? Ki és miért szeg(heti) meg őket?
természettudomány	2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26	Ember és állat közti egymásrautaltság; szükségletek és azok kielégítése miért fontos? Milyen betegségek megelőzésére/kezelésére hogyan adott lehetőséget a játék, mindez miért fontos? Térképen való tájékozódás, városok távolsága, megyeszervezeti, közigazgatási, államigazgatási, igazságügyi berendezkedési sajátosságok.
matematika	2, 4, 7, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 25	Bankrablás, váltságdíj, megélhetési költségek kalkulálása.

2. táblázat: A RDR2 felhasználási lehetőségei tanórán

²A játék neve Red Dead Redemption 2 (RDR2), amelyet magyarul szó szerint Vörös halál bosszúra lehetne lefordítani, de tartalmilag a „vérvörös bosszú” talán találóbb. A Red Dead Redemption 2 egy akció- és kalandjáték, amit az amerikai Rockstar Games 2018-ban jelentetett meg Xbox One és Playstation 4 platformokra. Később, 2019 végén Windows és Stadia platformokra is adaptálhatóvá tették. A játék előzménye a 2010-es első résznek. Mind az átlagos játékosok, mind a kritikusok által elismert alkotás, a Metacritic értékelő platformon a 8. legjobb videójátékként szerepel. A játék története 1899-ben játszódik, a fejlődő, urbanizálódó Amerikában. Egy bandatag életeseményeit kísérheti és alakíthatja a karakter személyében a játékos.

4. Összegzés

A tanulmány célja annak hangsúlyozása volt, hogy a két szemléletmód (PE és inkluzív megközelítés) – akár egymást erősítve is – tudatosan, jelentős mértékben hozzájárulhatnak az oktatási-nevelési folyamatok sikereihez és eredményességéhez.

Az inkluzív nevelés bevezetése és fenntartása nem mentes a kihívásoktól. Az ilyen jellegű oktatás megvalósítása során a pedagógusok gyakran szembesülnek – többek között – az osztálylétszám, a források korlátozottsága, valamint az időhiány problémáival. Azonban ezek a kihívások lehetőséget is kínálnak az oktatási rendszerek és gyakorlatok innovációjára és fejlesztésére. A sikeres inkluzív nevelés alapja a pedagógusok, szülők és a közösségek közötti hatékony együttműködés. A pozitív nevelés az egyének erősségeire és pozitív tulajdonságaira összpontosít. Az inkluzív nevelésben ez azt jelenti, hogy a pedagógusok nemcsak a tanulók hiányosságaira vagy nehézségeire fókuszálnak, hanem azokra az erősségekre is, amelyekre építhetnek. A pozitív érzelmek – mint az öröm, az érdeklődés és a hála – fokozzák a tanulási folyamatot, mivel javítják a figyelmet, a memóriát és a problémamegoldó képességeket. Az inkluzív nevelésben, ahol a tanulók sokféle kihívással szembesülnek, különösen fontos a pozitív érzelmek megtapasztalása, hiszen csökkenti a stresszt és a szorongást. Az inkluzív nevelés olyan összetett és dinamikus folyamat, amely folyamatos adaptációt igényel a pedagógiai eszközök, módszerek és technológiák terén, sikeréhez elengedhetetlen a pedagógusok folyamatos képzése, az innovatív technológiák integrációja, valamint a befogadó tanulási környezet kialakítása. E holisztikus szemlélet segíthet hozzájárulni ahhoz, hogy egyre többen megkapják a számukra szükséges támogatást és lehetőséget a teljes körű fejlődéshez.

A PE a pszichológiai tőke fejlesztésén keresztül, míg a környezetfókuszú megközelítések a tanulás során szükséges kompetenciaelemek generálása által járulhatnak hozzá a (mindenkire kiterjedő) mentális kiegyensúlyozottság megteremtéséhez az oktatási intézményekben, melyek közvetett módon bár, de az iskolai teljesítmény növekményét is eredményezhetnék.

Irodalomjegyzék

- Arató F. (2014). Deconstruction of Education. In Hungarian Educational Research Journal, 4(2), 45–62. <https://doi.org/10.14413/herj.2014.02.05>.
- Booth, T. & Ainscow, M. (2009). Inklúziós index. Útmutató az inkluzív iskolák fejlesztéséhez. Kolorprint Kft.
- Fredrickson, B. (2015). A pozitív érzelmek hatalma. Akadémiai.
- Goleman D. (2006). Emotional Intelligence. Why it can matter more than IQ. Bantam Dell. / First published 1995, Bantam Books.
- Gordon, T. (1998). T. E. T. A tanári hatékonyság fejlesztése. Gordon Kiadó Magyarország Kft.

- Kolb, D. (1984). *Az Experiential Education: Experience as the Source of Learning*. Prentice-Hall.
- Ladnai A. (2019). A „pozitív pedagógia” lehetséges útjai. *Autonómia és Felelősség*, 4(1–4), 25–48. <https://doi.org/10.15170/AR.2018-19.4.1-4>.
- Ladnai A. (2020). A positive education és az inkluzív környezet lehetséges összefüggései. In Hideg G., Simándi Sz. & Virág I. (szerk.) *Prevenció, intervenció és kompenzáció*. Debreceni Egyetemi Kiadó. pp. 67–77. 11 p. <https://mek.oszk.hu/20900/20929/20929.pdf>
- Ladnai A. (2021). *Tartalmi szabályozók vizsgálata a Positive Education modell alapján a hazai közoktatás egy szegmensében [PhD-disszertáció]*. Pécsi Tudományegyetem.
- Ladnai A. & Ladnai L. (2024). A Gamifikáció pozitívumai, avagy Positive Education (PE) a Red Dead Redemption 2-vel? In: Langerné B. J.; Koós I.; & Velics G. (szerk.), *Az oktatás határdimenziói*. HERA. pp. 350–370.
- Lannert J. (2004). Hatékonyság, eredményesség és méltányosság. *Új Pedagógiai Szemle*, 54(12), 3–15.
- Nagy J. (2000). XXI. század és nevelés. *Osiris*.
- Nagy J. (2001). A személyiség alaprendszere: a célorientált pedagógia elégedetlensége, a kritériumorientált pedagógia lehetősége. *Iskolakultúra*, 9, pp. 22–38.
- Nagy J. (2007). *Kompetenciaalapú kritériumorientált pedagógia. Mozaik*.
- Nagy J. (2010). A személyiség kompetenciái és operációs rendszere. *Iskolakultúra*, 7–8., pp. 3–21.
- Norrish, J. M., Williams, P., O’Connor, M. & Robinson, J. (2013). An applied framework for positive education. *International Journal of Wellbeing*, 3(2), 147–161.
- Rosenberg M.B. (2001). *A szavak ablakok vagy falak. Erőszakmentes kommunikáció*. Agykontroll Kft.
- Sanda I. D. (2019). *Szociális készségfejlesztés leendő mérnököknek*. Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ.
- Seligman, M. E. P. (2012). *Az optimista gyermek (Védd meg a depressziótól – legyen boldog élete)*. Akadémiai.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.
- Seligman, M. E. P. & Adler, A. (2018). Positive Education. In Helliwell, J. F., Layard, R. & J. Sachs (szerk.), *Global Happiness Policy Report*. pp. 52–73. Global Happiness Council.
- Seligman, M. E. P., Ernst, R. M., Gillham, J., Reivich, K., & Linkins, M. (2009). Positive education: Positive psychology and classroom interventions. *Oxford Review of Education*, 35(3), 293–311.
- Varga A. (2012). Az esélyegyenlőség és az inklúzió értelmezési keretei. In Beck Z. & Cserti Cs. T. (szerk.), *Fontos Pont a Hegyhát ifjúság életében! PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Sásd Város Önkormányzata*, pp. 126–146.
- Varga A. (2015). *Az inklúzió szemlélete és gyakorlata*. <https://ormanysag.hu/wp-content/uploads/2021/03/inkluzio-szemlelete-es-gyakorlata.pdf>